

Módszertani műhely a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetemen

PETRES CSIZMADIA GABRIELLA – N. TÓTH ANIKÓ

Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Közép-európai Tanulmányok Kara

A tanulmány a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Karának Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézetében folyó módszertani műhelymunkát tekinti át. Az intézményben a tanrendi kínálatban szereplő módszertani kurzusokon kívül a tanító- és tanárjelölt hallgatók évfolyamfeladatok teljesítésével tapasztalatokat szereznek a kulturális rendezvény-, illetve versenyszervezés terén, valamint irodalmi műsorok összeállításában. A nyitrai módszertani műhelyben két sajátos rendezvény indult útjára. A Dramatikus játékok napja a drámapedagógia módszerének komplex bemutatására és megélésére irányul, miközben a kortárs gyermekirodalmi alkotások népszerűsítését is szolgálja. Az országos hatósugarú, középiskolásoknak meghirdetett Legere Irodalmi Verseny célja a szövegértő olvasás fejlesztése, a szépirodalom megkedveltetése, egy-egy életmű árnyalt megismertetése, az ismeretanyag bővítésével pedig az érettségire való felkészülés segítése.

Kulcsszavak: évfolyamfeladat, gyermekirodalom, élménypedagógia, dramatikus játékok napja, Legere Irodalmi Verseny

A Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Karának Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézete (és annak több elődintézménye) évtizedek óta részt vállal a szlovákiai magyartanárok képzésében. A színvonalas pedagógusképzés két pilléren nyugszik: az adott szakterület elméleti tudásátadásán és a tudományos ismeretek szakszerű közvetítésén. A tanárjelölteknek tehát nem „csupán” a legújabb kutatási eredményeket kell megismerniük, vagyis pontos tárgyi tudással kell bírniuk, hanem alapos szakmódszertani és pedagógiai felkészültséggel is kell rendelkezniük, hogy az ismereteiket a megfelelő nyelven és megfelelő módon, élményszerűen tudják átadni az oktatási gyakorlatban.

Az évfolyamfeladatok rendszere

A nyitrai Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet arra törekszik, hogy mindkét területtel – az elméleti és gyakorlati képzéssel – egyaránt hangsúlyosan foglalkozzon. Az intézmény a gyakorlati képzés megerősítése érdekében alakította ki az évfolyamfeladatok rendszerét, amely elsősorban a

magyar szakos hallgatók gyakorlati tevékenységére irányul. Az évfolyamfeladat célja, hogy a jövőbeli tanárok alapvető jártasságot szerezzenek a kulturális rendezvény- és versenyszervezésben, az irodalmi műsorok összeállításában, illetve betekintést nyerjenek a projekt készítés gyakorlatába. A tanárképzés során másodévtől kezdődően tehát minden nyitrai magyartanárjelölt félévanként teljesít egy olyan feladatot, amely a tanórán kívüli tevékenységek szakszerű lebonyolítására készíti fel őt. Az egyes tevékenységek megoldásában az intézet tanárai nyújtanak tutorális segítséget, azonban minden csoport önállóan szervezi meg a munkamegosztását. Az évfolyamfeladatok rendszerének köszönhetően nem csupán a nem formális oktatási helyzetek gyakorlása kerül előtérbe, hanem a magyartanári feladatkörrel való gondolkodás is alaposan átrendeződik, hiszen a tutorok arra ösztönzik a hallgatókat, hogy személyes érdekeltségük legyen a tanórán túli foglalkozások szervezésében.

Az évfolyamfeladatok teljesítése közben évről évre gazdagodik a hallgatók gyakorlati tapasztalata, hiszen egyre igényesebb feladatok megoldásával néznek szembe: a járási sza-

valóverseny szervezésétől eljutnak az országos verseny (Legere Irodalmi Verseny) társszervezéséig; az író-olvasó találkozók szervezésétől az önálló irodalmi összeállítás készítéséig, sőt előadásáig (karácsonyi ünnepség, 1848-as emlékműsor, költészet napi program); végül saját maguk vezetnek irodalmi foglalkozásokat a környékbeli általános iskolák tanulóinak (szavalóverseny kísérőrendezvénye, dramatikus játékok napja). A feladatok tartalmi részét tehát egyrészt olyan műhelymunkák, tehetséggondozással összefüggő, illetve rendezvényszervezési feladatok töltik ki, amelyek számos más tanárképző intézetben is ismertek (pl. ünnepi műsorok összeállítása, író-olvasó találkozók szervezése), másrészt azonban az intézet mindinkább arra törekszik, hogy egyedi, sajátos, a helyi és a regionális kultúrközösségek igényeit kielégítő rendezvényeket hozzon létre. Ennek a szándékának két legfontosabb eredményeként született meg a Dramatikus Játékok napja és a Legere Irodalmi Verseny rendezvénye.

Dramatikus játékok napja

A dramatikus játékok napja az irodalompedagógia gyakorlati megvalósításának eszközeként a drámapedagógia módszerének komplex bemutatására és megélésére irányul, ugyanakkor a kortárs gyermekirodalmi alkotások népszerűsítését is szolgálja. A rendezvény a dramatikus tevékenység Bolton-féle három alaptípusát vonultatja fel: egy kortárs gyermekirodalmi szövegeket feldolgozó, játékos állomásokat létrehozó irodalmi feladatsort mutat be szabályjátékok és improvizációk segítségével, valamint egy gyermekszínházi csoport előadásának megtekintésével a színházi formák működésébe kínál betekintést. A rendezvényen a gyermekirodalmi projektet lebonyolító egyetemi hallgatók és a színdarabot bemutató, általános iskolás színjátszók mellett még egy általános iskolás, negyedik évfolyamos vendégcsoport is részt vesz. A dramatikus játékok napja tehát különböző dramatikus tevékenységeket felvonultató délelőtti programcsomag, melynek egyik részében az egyetemi hallgatók foglalkoztatják az általános iskolásokat, másik részében pedig az általános

iskolások szórakoztatják az egyetemistákat. A rendezvény azonban nem csupán ebben az egy napban merül ki, hiszen itt csak az egyes dramatikus tevékenységek produktumát találjuk – ugyanolyan fontos az egyes tevékenység típusokra való felkészülés, illetve azok reflektálása. A dramatikus játékok napja tehát elsősorban egy hosszabb tevékenység végtermékeként, egy projektmunka bemutatásaként funkcionál, és a felkészülési folyamat pedagógiai-módszertani kérdéseit helyezi előtérbe.

Az első programpontot – pedagógiai megfontolásokból kifolyólag – a gyermekszínházi csoport előadása képezi. A szervezők évről évre az ipolysági Pongrácz Lajos Alapiskola Csillag-szóró Gyermekszínházi Csoportját hívják meg, melynek egyik vezetője N. Tóth Anikó, a Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet oktatója. A színházi csoport vezetői kortárs gyermekversek és a csoport improvizációinak felhasználásával állítják össze az előadásuk szövegválogáját. A bemutatót követően egy „hogyan készül”-típusú beszélgetésre kerül sor a csoportvezetőkkel és a színházi gyerekekkel. Ez a beszélgetés bevezeti a hallgatókat a gyermekszínházi munkák műhelytitkaiba, valamint az irodalmi szövegek színpadra alkalmazásának dilemmáiba. A délelőtt ezen szakaszai a dramatizálási folyamatok elméleti és gyakorlati megvalósítását mutatják meg a hallgatóknak.

A szabályjátékok és improvizációs gyakorlatok megismerésére és elsajátítására az N. Tóth Anikó vezette Irodalomtanítás módszertana és a Petres Csizmadia Gabriella által koordinált Dramatizálás és dramatikus játékok című kurzuson kerül sor. Ezekben a kurzusokon a projektbe bekapcsolódó hallgatók első lépésként megismerkednek a legalapvetőbb irodalompedagógiai technikákkal, módszerekkel, külön figyelmet szentelve a dramatikus játékokra. Ezt követően tartalmi keretet keresnek a megismert gyakorlatokhoz. Mivel a projekten résztvevő célközönséget elsősorban a 3–6. osztályos tanulók képezik, a szövegtartalmat a Gyermek- és ifjúsági irodalom kurzuson megismert kortárs gyermekirodalmi alkotások képezik. A két kurzus hallgatói itt kétféle feladatot végeznek el: az Irodalomoktatás módszertana hallgatói egymástól

független, kontextusba ágyazás nélküli műveket választanak, a Drámapedagógia hallgatói pedig olyan műveket keresnek, amelyek valamilyen összefüggő tematikus keretbe illeszthetők (pl. családmesék, önismereti gyermektörténetek, évszakokról szóló gyermekversek vagy egy-egy rövidebb meseregény fejezetei). Az összefüggő szövegcsokor egy állomásláncot hoz létre, ami 4–6 szöveg egymásra épülő feldolgozását eredményezi, míg a többi szövegfeldolgozás az állomásláncba való belépésre várakozó tanulók foglalkoztatását biztosítja.

A szövegválasztás véglegesítését követően a hallgatók hozzákapcsolják a szövegekhez a megismert dramatikus játékokat, és a szó szerinti, valamint az értelmező olvasási szinteknek megfelelően szövegfeldolgozási gyakorlatokká transzformálják a szabályjátékokat és improvizációs gyakorlatokat. Ez a feldolgozás általában két-három gyakorlat szöveghez rendelését és segédeszközökkel, vizuális elemekkel való gazdagítását jelenti. A résztvevő hallgatók számától függően általában 10–12 mű feldolgozására kerül sor, melyeknek az összefüggő szövegek a felét teszik ki. Minden szövegfeldolgozás és annak bemutatása párban történik. A projekt megvalósításához egy nagyobb térre (pl. tornaterem) van szükség, mivel a zavartalan munkafolyamat érdekében az egyes állomásoknak egymástól megfelelő hallótávolságban kell elhelyezkedniük. Az irodalomtudományi és drámapedagógiai kurzuson lépésről lépésre nyomon követjük a szövegfeldolgozás folyamatát, majd a projekt végtermékeként felkészülünk a dramatikus játékok napján történő bemutatásra, ahol a fentebb említett két általános iskolás csoport vesz részt. A résztvevők négy-hat fős csoportokba rendeződve, nagyjából 20 perces időintervallumokban léphetnek be az állomásokba, vagyis egyszerre nagyjából 40–50 résztvevőt tudnak foglalkoztatni a projekt megvalósítói. Az állomások szabad sorrendben látogathatók, csupán az indító állomáson kötelező elsőként részt venni, mivel ott kapják meg a résztvevők a projektlátogatáshoz szükséges alapvető instrukciókat. Az első állomáson a tanulók egy „útlevelet” kapnak, melybe a további helyszíneken valamilyen jel, pecsét kerül, melyekből

puzzle-szerűen, lépésről lépésre összeáll valamilyen, a projekt témájával kapcsolatos elem. Az egyes állomások foglalkozásainak izgalmát a résztvevő kiscsoportok közti versenyfeladatok is növelik, pl. az évszakokat feldolgozó miniprojektben az ősztémáját Juhász Magda *Gyömolcsérlelő ősztémáját* című versén keresztül járják körül, miközben a műben található őszi gyümölcsök megjegyzését ellenőrzik az állomásvezetők – a vers elhangzását követően bekötik a tanulók szemét, majd tapintás és kóstolás segítségével ismertetik fel az előre odakészített gyümölcsöket (ezek között kakuktojásként olyan is szerepel, amiről nem szólt a vers). Minden állomáson más készséget fejlesztő gyakorlatok szerepelnek (pl. mozgásjátékok, ügyességi játékok, keresztrejtvény, titkosírás, rajz, puzzle, memóriajáték), hogy minél változatosabb feladatsor álljon a résztvevők rendelkezésére.

A gyakorlatokra való felkészülés és a feladatok megvalósítása nagyszerű lehetőséget biztosít a tanárjelöltek számára az élménypedagógiai módszerek alkalmazásának kipróbálására.

Legere Irodalmi Verseny

A Legere Irodalmi Versenyt a nyitrai Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet 2011 óta hirdeti meg középiskolások számára. A szervezésbe fokozatosan kapcsolódott be az Arany A. László Polgári Társulás, a Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége Nyitrai Területi Választmánya, valamint a Szlovákiai Magyar Akadémiai Tanács. A vetélkedő hiánypótló szerepet tölt be, egyrészt azért, mert a magyar nyelv és irodalom tantárgyi versenyein – helyesírási, szép magyar beszéd-, vers- és prózamondó versenyek – a diákok egyénileg adnak számot tudásukról és (első-sorban előadói) tehetségükről, a Legere pedig csapatverseny, másrészt az első országos szervezésű tanulmányi versenynek számít, mely a szövegértő olvasás fejlesztésére fókuszál. A vetélkedő célja az olvasás iránti vágy felkeltése, a szépirodalom megkedveltetése, egy-egy életmű árnyalt megismertetése, az ismeretanyag bővítésével pedig az érettségire való felkészülés segítése. A háromfordulós csapat-

versenyen résztvevők nem csupán tudásukat mélyítik, hanem együttműködési képességüket is fejlesztik. A verseny iránt töretlen az érdeklődés, Pozsonytól Nagykaposig számos gimnázium és szakközépiskola diákjai vállalják a megmérettetéssel járó többletmunkát. A Legere II. évfolyamába pl. 48 csapat jelentkezett; a legutóbbi, VI. évfolyamban 37 csapat mérte össze tudását. Volt olyan középiskola, mely házi fordulót is hirdetett.

A szervezők az Állami oktatási program sztenderdjeit figyelembe véve választják ki a vetélkedő témáit, melyek vagy évfordulókhoz kötődnek – ilyen volt Kosztolányi Dezső halálának 75. évfordulója, Örkény István születésének centenáriuma, illetve József Attila születésének 110. évfordulója; vagy szélesebb tárgykört érintenek – ilyen volt 2013-ban a szlovákiai magyar irodalom, 2015-ben (a versenyzők kérésére) az irodalom és szerelem témája, legutóbb pedig (a felkészítő tanárok ötlete nyomán) Mikszáth és a kortárs magyar irodalom.

A versenyzők az egyes fordulókra egyrészt házi olvasmánylista alapján készülnek, mely szépirodalmi szövegekből áll össze, másrészt egy-egy előadást hallgatnak meg az egyetemen, melynek anyaga szintén forrásul szolgál a tudásanyag bővítéséhez. Az előadók rendszerint a Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet oktatói: Bárczi Zsófia, Benyovszky Krisztián, Németh Zoltán, N. Tóth Anikó és Rigó Gyula. A csapatok minden fordulón tesztlapot töltenek ki. A feladatok egy része a tanári előadások ismeretanyagát kéri számon, többségük azonban különböző szövegértelmezési stratégiák alkalmazását igényli, valamint teret biztosít a kreativitás kibontakoztatásának és a diákok szubjektív reflexióinak is. A feladatsorokat Petres Csizmadia Gabriella és N. Tóth Anikó állítja össze. Az egyik teszt kreatív írásos feladata – egyperces írása megadott szavakra – a rendezvény alversenyévé nőtte ki magát (szakmai „egyperces különdíjakat” és közönségdíjakat is osztottak a szervezők).

A harmadik fordulón a verseny aktuális témájához kötődő, ám szabadon választott eszközökkel felépített ötperces minielőadást mutatnak be a csapatok, mely a feladatlapoktól független versenynek számít. A minielőadások

versenyét oktatókból, doktoranduszokból és hallgatókból álló zsűri értékeli.

A Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet profiljába illeszkedik az a szándék, hogy az egyetemi oktatók megpróbálják szorosabbra fűzni a közoktatás résztvevőivel a kapcsolatot, és az elméleti-kutatói tevékenységüket oktatás-elméleti, oktatáspolitikai és szakmódszertani irányultságú rendezvényekkel gazdagítják; erre kiváló alkalmat biztosít a Legere Irodalmi Verseny. A szervezők ugyanis úgy gondoskodnak a felkészítő tanárok idejének kitöltéséről, hogy amíg a diákok a feladatlapon dolgoznak, addig tanáraik modern irodalomtanítási módszereket ismertető szakfoglalkozásokon vesznek részt. A foglalkozásokat Salga Imre (ELTE Apáczai Csere János Gyakorló Gimnázium), Pentz Anna Mária (ELTE Trefort Ágoston Gyakorló Iskola), Brutovszky Gabriella (Jedlik Ányos Gimnázium), Fűzfa Balázs (Nyugat-magyarországi Egyetem), Petres Csizmadia Gabriella (Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem), Csobánka Zsuzsanna Emese (Jedlik Ányos Gimnázium), Fodor Péter (Debreceni Egyetem), Kucserka Zsófia (Pécsi Tudományegyetem), Kuklis Katalin (Vekker Műhely), valamint Gordon Győri János (ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Gimnázium) vezette. A felkészítő tanárok számára könyvbemutatókat is tartottak; a Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézethez kötődő *Szerző–szöveg–olvasat* c. tanulmánykötet, Petres Csizmadia Gabriella *Személyes (az) irodalom* c. monográfiája, valamint a Petres Csizmadia Gabriella és N. Tóth Anikó összeállította *Módszertani szöveggyűjtemény az irodalom oktatásához* c. oktatási segédlet kapcsán termékeny beszélgetés alakult ki a résztvevők körében. Mind a szakmódszertani foglalkozások, mind az említett kiadványok (melyeket a tanárok meg is vásárolhattak, illetve a módszertani szöveggyűjteményt ajándékba kapták) előmozdítják a szlovákiai magyar középiskolákban folyó irodalomoktatás szemléletváltását.

A Legere Irodalmi Verseny szervezői változatos kísérőrendezvényeket is biztosítanak az eredményhirdetés előtt: ilyen volt az Arany Metszés, a Kicsi Hang vagy a SZEVÁM verséneklő együttes koncertje, a szlovákiai magyar irodalom jeles képviselőivel – Tózsér Árpáddal,

Petres Csizmadia Gabriella – N. Tóth Anikó

Grendel Lajossal és Mizser Attilával – tartott közönségtalálkozó, valamint a nyitrai egyetem hallgatóinak József Attila életművére épülő *Attila* c. zenés előadása, melyet kifejezetten a Legere apropóján készítettek.

A Legere Irodalmi Verseny szervezésébe Petres Csizmadia Gabriella és N. Tóth Anikó oktatók mellett rendszeresen bekapcsolódnak az intézet doktoranduszai, valamint az ötödéves magyar szakos hallgatók, akik évfolyamfeladat keretében tehetnek szert szervezési tapasztalatokra: az adminisztrációs tevékenységtől a vendégfogadáson, tesztfelügyeleten át a zsűrizésig minden részfolyamatban hozzájárulnak a rendezvény sikeres lebonyolításához. A tanárjelölteknek lehetőségük van részt venni a szakmódszertani foglalkozásokon is a verseny után.

A Legere hat évfolyama teljesítette vállalt küldetését, hiszen valóságos mozgalommá fejlődve többszáz fiatal számára biztosította az értő olvasóvá válás kereteit, felkészítőinek pedig a szakmai megújulás lehetőségeit.

A nyitrai módszertani műhely változatos tevékenységeket és az oktatási gyakorlatban sokrétűen alkalmazható módszereket kínál tehát a tanárjelölteknek, akik a módszertani képzés e sajátos változata által készülhetnek hivatásukra, s válhatnak igényes, nyitott, sokoldalú szakemberekké.

Methodological workshop at the Constantine the Philosopher University in Nitra

The study provides an overview of the the current methodological workshop at the Institute of the Hungarian Language and Literary Science of the Faculty of Central European Studies at the Constantine the Philosopher University in Nitra. In addition to the methodological courses in the curriculum the teacher candidates are offered to gain experiences in organizing cultural events and competitions in the field, as well as in the compilation of literary programs. Two special events were launched in the Nitra methodological workshop. The Day of Dramatic Games aims to the complex presentation of the drama pedagogical method while serving the promotion of contemporary works of children's literature as well. The national Legere Literary Competition for high school students aims to develop comprehensive reading of the text, encourage students to read more literature, expand their knowledge and prepare them for the final exam.

Keywords: project, children's literature, experiential education, Day of Dramatic Games, Legere Literary Competition

Petres Csizmadia Gabriella – N. Tóth Anikó (2017): Módszertani műhely a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetemen. *Gyermeknevelés*, 5. 3. sz., 118–122.

Felhasznált irodalom

- Bárdossy Ildikó, Dudás Margit, Pethőné Nagy Csilla és Priskinné Rizner Erika (2002): *A kritikai gondolkodás fejlesztése – Az interaktív és reflektív tanulás lehetőségei*. Pécsi Tudományegyetem, Pécs.
- Sipos Lajos (2006, szerk.): *Irodalomtanítás a harmadik évezredben*. Krónika Nova Kiadó, Budapest.
- Pethőné Nagy Csilla (2007): *Módszertani kézikönyv. Befogadasközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítás a gimnáziumok és szakközépiskolák 9–12. évfolyamában*. Korona Kiadó, Budapest.
- Kaposi László (2013, szerk.): *Játékkönyv*. Marczibányi Téri Művelődési Központ, Budapest.
- Czimer Györgyi, Kovács Szilvia és Miklósvölgyi Miklós (2015): *Az irodalomtanítás új útjain*. Módszertani kézikönyv. Debreceni Egyetem Tanárképzési Központ, Debrecen
- N. Tóth Anikó és Petres Csizmadia Gabriella (2015, szerk.): *Módszertani szöveggyűjtemény az irodalom oktatásához*. Oktatási segédlet. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Közép-európai Tanulmányok Kara, Nyitra

Webcím: <http://magazin.fss.ukf.sk/hu/>